

ઉકેલપત્ર : સત્સંગ પ્રવીણ - ૨

(સમય : બપોરે ૨ થી ૫)

રવિવાર, ૬ માર્ચ, ૨૦૨૨

કુલ ગુણ : ૧૦૦

- નોંધ :- (૧) આપેલ આવૃત્તિ પ્રમાણેના પુસ્તકના જવાબ જ માન્ય રાખવા. તે સિવાયની આવૃત્તિના જવાબ માન્ય ન રાખવા.
(૨) જમણી બાજુએ આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના ગુણાંક દર્શાવે છે.
(૩) જમણી બાજુએ પ્રશ્નની બાજુમાં કૌંસમાં આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના જવાબના પાઠ/પાના નંબર દર્શાવે છે.

અગત્યની સૂચના

પ્રશ્નપત્રમાં દરેક પેટા પ્રશ્નની જમણી બાજુ દર્શાવેલ ખાનામાં, લખેલા ગુણની પછીના ખાલી ખાનામાં (ગુણ : ૧)
પરીક્ષાર્થીને આપેલ ગુણ લખવાના છે. જો પ્રશ્નનો જવાબ ખોટો હોય તો તે ખાનામાં '૦' (આંકડામાં શૂન્ય) લખવું. ખરાં (✓)
કે ખોટાં (X) ની નિશાની દરેક પેટા પ્રશ્નની ડાબી બાજુની ખાલી જગ્યામાં જ - પ્રશ્ન શરૂ થાય તે પહેલાં જ કરવી.

વિશેષ નોંધ

આપ જ્યારે પેપર તપાસો ત્યારે જ્યારે લાંબા જવાબોમાં દા.ત. ટૂંકનોંધ, પાંચ મુદ્દાના વાક્યો, કારણો વગેરે પ્રશ્નોમાં આપ જ્યારે ફાળવેલા ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં હોવ ત્યારે પરીક્ષાર્થીએ કયો મુદ્દો નથી લખ્યો જેના તમે ગુણ કાપ્યા છે. તેની તમે ટૂંકમાં ડાબી બાજુ ઉપર નોંધ લખો. દા.ત. માર્ચ-૨૦૧૩માં પ્રવેશ-૧ માં 'જોબનપગીનું પરિવર્તન' ટૂંકનોંધ પૂછાઈ હતી. જેમાં જોબનપગી પ્રાર્થના કરતાં પોતાના દોષનું વર્ણન કરતાં કહે છે. 'પ્રભુ ! હું કુળહીન, કુટિલ, કુપાત્ર, બુદ્ધિહીન છું. મેં આપને ન ઓળખ્યા. દીનબંધુ ! દયા કરો. મારું મહાપાપ મટાડો.' આ મુદ્દો પરીક્ષાર્થીએ નથી લખ્યો તો બાજુમાં તમે લખી શકો કે 'પોતાના દોષ કહે છે.' આટલું જ લખવાનું છે અને તમે ગુણ ઓછા આપી શકો છો એટલે કે ફાળવેલ ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં પહેલાં બાજુમાં કયો મુદ્દો નથી તેની ટૂંકમાં નોંધ લખવી જરૂરી છે.

(વિભાગ - ૧ : કિશોર સત્સંગ પ્રવીણ, અગિયારમી આવૃત્તિ - નવેમ્બર, ૨૦૧૮)

પ્ર.૧ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “તેની પ્રદક્ષિણા કરવાથી પૃથ્વીની થઈ ગણાશે.” (૨૨/૬૭) ⇨ પાર્વતીજી - ગણપતિજીને
⇨ એક કન્યા સાથે બે જણ લગ્ન કરનાર હોવાથી ‘પાર્વતીજીએ પૃથ્વીની પ્રદક્ષિણા કરીને પહેલાં આવનારને કન્યા વરે’ તેમ કહ્યું. ગણપતિજી મંજાયા. તેથી પાર્વતીજી તેમને ઉપાય બતાવતા કહે છે.
૨. “આ ગરીબ છે છતાં સુખી કેમ છે ?” (૨૭/૨/૮૦) ⇨ શેઠાણી - શેઠને
⇨ તેમની બાજુમાં એક ગરીબનું ઝૂંપડું હતું. રોજ જે કમાય તેમાંથી નિર્વાહ કરે, ભજન-ભક્તિ કરે અને સુખેથી દિવસ પસાર કરે. આવું સુખી કુટુંબ જોઈને શેઠાણી પૂછે છે.
૩. “તમારે અમે કહીએ તેમ કરવું છે કે સાધુ થવું છે ?” (૧૮/૬૦) ⇨ શ્રીહરિ - રાજા ભક્તને
⇨ રાજાભાઈ જ્યારે વ્યવહારનો સંકેલો કરીને શ્રીહરિ પાસે ત્યાગી થવા ગઢડા ગયા ત્યારે.

પ્ર.૨ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

નોંધ: અડધા સાચા જવાબનાં ગુણ આપવા નહીં.

૧. સપાર્ષદ ધ્યાન એટલે શું ? (૧૩/૪૩)
૪. સપાર્ષદ ધ્યાન એટલે ભક્તમંડળ સહિત ભગવાનનું ધ્યાન કરવું તે.
૨. સાધુ અને બ્રહ્મચારીએ શું સહન કરવું ? (૩૨/૮૨)
૪. સાધુ અને બ્રહ્મચારીએ કુમતિવાળા દુષ્ટજન હોય તે ગાળ દે અથવા મારે તો તે સહન કરવું.
૩. સારંગપુર.૩માં કેવી પૂજાને ન્યૂન બતાવી છે ? (૧૪/૪૩-૪૪)
૪. સારંગપુર.૩માં ભાવ વિનાની શુષ્ક મને કરીને કરેલી પૂજાને ન્યૂન બતાવી છે.
૪. મુક્તિ અથવા કલ્યાણ કોને કહેવાય ? (૩૧/૮૦)
૪. બ્રહ્મરૂપ થઈને પુરુષોત્તમ ભગવાનની સેવાના અધિકારી થવું તેનું નામ મુક્તિ અથવા કલ્યાણ કહેવાય.
૫. કૃપાનંદ સ્વામી શા માટે જ્ઞાની થવાનું કહેતા ? (૧૭/૫૪)
૪. જ્ઞાન વિનાનો પ્રેમ હોય તો અનેક વિધ્નો આવે છે માટે કૃપાનંદ સ્વામી જ્ઞાની થવાનું કહેતા.
૬. ભગવાન સ્વામિનારાયણ કોને લીન કરી નાખવાની શક્તિ ધરાવે છે ? (૨૩/૭૦)
૪. ભગવાન સ્વામિનારાયણ અક્ષરપર્યંત સર્વને પોતાનામાં લીન કરી નાખવાની શક્તિ ધરાવે છે.

પ્ર.૩ નીચે આપેલા વિષયો ઉપર મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. **અલૈયા ખાયર (૭/૧૮-૨૦) :** અલૈયાખાયર સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ખરેખરા ભક્ત - અતિશય સેવા - પ્રસન્ન થઈ મહારાજે **ઐશ્વર્ય આપ્યું** - બીજાને સમાધિ કરાવતા - બે હજાર લોકોને સત્સંગ (૧) ગઢપુરમાં શ્રીહરિના સાન્નિધ્યમાં સભા ભરાઈને બેઠી હતી. તે વખતે શ્રીહરિએ મુક્તાનંદ સ્વામીને પ્રશ્ન પૂછ્યો કે દાદાખાયર, સુરાખાયર, નાજાજોગિયા, સોમલાખાયર, અલૈયાખાયર વગેરે હરિભક્તોમાં શ્રેષ્ઠ કોણ ? મુક્તાનંદ સ્વામીએ પોતાની સરળ પ્રકૃતિ પ્રમાણે સાહજિકતાથી દાદાખાયર શ્રેષ્ઠ હરિભક્ત છે, તેમ જણાવ્યું. **માની સ્વભાવના** અલૈયાખાયરને થયું કે મારી ગણતરી શ્રેષ્ઠ હરિભક્તોમાં જ થવી જોઈતી હતી. પરંતુ બીજા નંબરમાં જરૂર થશે. પરંતુ મુક્તાનંદ સ્વામીએ બીજો નંબર સુરાખાયરને અને ત્રીજો નંબર સોમલાખાયરને આપ્યો. આ સાંભળતા જ અલૈયાખાયરને **માનખંડન** જેવું લાગ્યું. ક્રોધથી કંપતા કંપતા એકદમ લાલચોળ થઈ ગયા. એકદમ આવેશમાં આવી ગયા અને વેગમાં ને વેગમાં જ તેમનો હાથ તલવારની મૂઠ ઉપર ગયો. શ્રીહરિ ઊંચા અવાજે બોલી ઊઠ્યા ‘મુક્તાનંદ સ્વામી ! આમાં તમે કાંઈ સમજ્યા નહીં. **અલૈયો તે અલૈયો.** બીજા ગમે તેવા ભક્ત હોય પણ આવા નિષ્કામી વર્તમાન પાળનાર અલૈયાની તોલે કોઈ ન આવે.’ આટલું સાંભળ્યું અને અલૈયાખાયરે તલવારને મ્યાન કરી દીધી. પોતે રાજી થયા. ‘પંચવિષયનો અત્યંત અભાવ ન થયો હોય.... તો **મુક્તાનંદ સ્વામી જેવાનું માથું શસ્ત્રે કરીને** મુકાવી દે એવો દ્રોહ કરે.’ (૨) એક વખત ઉન્મત્ત ગંગામાં શ્રીહરિ ભક્તમંડળ સાથે સ્નાન કરતા હતા ને ‘ડૂબકી દાવ’ રમતા હતા. ત્યારે શ્રીહરિએ અલૈયાને પાણીમાં ઉછાળ્યા ને ફાંદ ઉપર વીંટેલી પછેડીની ગાંઠ પગને અંગૂઠે કરીને છોડી નાખી. મહારાજ દૂર જઈને નીકળ્યા. સૌ હસવા લાગ્યા. તેથી અલૈયાખાયરને **માનખંડન** થયું એમ લાગવાથી શ્રીહરિ પ્રત્યે જેમ-તેમ બોલવા લાગ્યા ને ક્રોધના આવેશમાં એ જ દશામાં શ્રીહરિને છોડીને ચાલી નીકળ્યા. પછી જેટલાને સત્સંગ કરાવ્યો હતો, તેટલાને ‘ગઢડે જશો નહિ, ત્યાં તો ભગવાન નથી પણ **પુરબિયો બ્રાહ્મણ છે.**’ એમ કહીને પાછા પાડ્યા. શ્રીહરિ ધામમાં પધાર્યા પછી - **ખૂબ પશ્ચાતાપ**, શોક - ગોપાળાનંદ સ્વામી તથા અન્ય સંતો પાસે જઈ માફી - ફરી સત્સંગમાં આવતા થયા. અથવા
૨. **સ્વયંપ્રકાશાનંદ સ્વામી (૨૦/૬૧-૬૨) :** બંગાળના એક નાના ગામમાં એક આશ્રમની ઓસરીએ એક રાત્રે વૈરાગી તીર્થવાસીઓની પરસ્પર વાત - **સોરઠમાં જીવનમુક્તા પ્રગટ થયા છે** - સમાધિ કરાવી ધામમાં મોકલે છે - ત્યાં જ અતિશય પ્રકાશ છવાય છે - મહંતને વિચાર - ‘જેની વાતમાં આવો અદ્ભુત પ્રતાપ તો તેમનામાં જરૂર અપાર ઐશ્વર્ય હશે.’ વિચારીને દસ બાર ચેલાઓને સાથે લઈ દારિકાની યાત્રાએ નીકળ્યા. રસ્તામાં લોજ ગામમાં શ્રીહરિ સ્વયં ભિક્ષા આપતા હતા. તેમનાં દર્શનથી મહંતને સમાધિ - સમાધિમાં અનેક ધામોના દર્શન સાથે અક્ષરધામમાં શ્રીહરિ દિવ્ય સિંહાસન ઉપર અનંત કોટિ મુક્તો અપાર દિવ્ય ઐશ્વર્યશક્તિએ યુક્ત જોયાં. દર્શનથી શાંતિ. સમાધિમાંથી જાગી શ્રીહરિ પાસે આવ્યા. કહ્યું, ‘આપ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણ, મને સેવામાં રાખો.’ તેમની પાસેની પાંચસો સોનામહોરો - ચેલાઓને આપી વિદાય કર્યા. તેઓ શ્રીહરિ પાસે દીક્ષા - **સ્વયંપ્રકાશાનંદ નામ પાડ્યું.** તેઓ વૈરાગ્યની પરાકાષ્ટાવાળા નિયમ-ધર્મમાં પૂરા હતા. અનેક સ્થળે વિચરણ કરી સત્સંગ કરાવ્યો. સમાધિનિષ્ઠ હતા. મહારાજે ગ. અં. ૨૪ના વચનામૃતમાં તેમના નિશ્ચય ને માહાત્મ્યના અંગની ખૂબ પ્રશંસા કરી છે.
૩. **સંપ્રદાયના શાસ્ત્રો : શિક્ષાપત્રી (૧૨/૩૩-૩૪) :** આચાર: પ્રથમો ધર્મ: જેટલો આચાર શુદ્ધ એટલું જીવન શુદ્ધ. જીવન શુદ્ધ અને પવિત્ર હોય તો સાત્ત્વિકતા આવે, જેથી મોક્ષમાર્ગ સરળ બને. આપણા ઈષ્ટદેવ સ્વામિનારાયણ ભગવાને આપણા મોક્ષમાર્ગની સરળ ગતિ માટે ‘શિક્ષાપત્રી’ આચાર ગ્રંથ આપ્યો. સંવત ૧૮૮૨ના મહા સુદિ પંચમી-વસંત પંચમીને દિવસે શિક્ષાપત્રી લખી આપણને આપી. શિક્ષાપત્રી એ ઋષિમુનિઓ રચિત સ્મૃતિઓના સારરૂપ છે. આ શિક્ષાપત્રીમાં ત્યાગી અને ગૃહસ્થોના ધર્મ વિગતે કહ્યા છે. આ નિયમો આપણે આપણા રોજિંદા જીવનમાં સમજીને ઉતારીએ તો આપણને કોઈ વિઘ્ન ન આવે. આ નાનકડા ગ્રંથમાં તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધી વાત પણ આવરી લીધી છે. જીવ, ઈશ્વર, માયા, બ્રહ્મ, પરબ્રહ્મના સ્વરૂપની વાત પણ સુંદર રીતે સમજાવી છે. કવિશ્રી ન્હાનાલાલે કહ્યું છે : ‘શ્રીકૃષ્ણે તેમના ભક્તની સેવામાં એક સુદર્શનચક્ર મૂક્યું હતું પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાને તેમના ભક્તોની સેવામાં ૨૧૨ સુદર્શનચક્ર મૂક્યાં છે.’ અથવા
૪. **સુવાસિની અને વિધવા સ્ત્રીઓના વિશેષ ધર્મ (૧/૪-૫) :** સુવાસિની સ્ત્રીઓના વિશેષ ધર્મ: સુવાસિની એટલે કે સધવા સ્ત્રીઓએ પોતાનો પતિ અંધ હોય, રોગી હોય, દરિદ્રી હોય તોપણ તેની સેવા કરવી અને પતિ પ્રત્યે કટુવચન ન બોલવું. તે સ્ત્રીઓએ રૂપવાન, યૌવનવાન અને ગુણવાન અન્ય પુરુષનો પ્રસંગ સામાન્ય સંજોગોમાં પણ ન રાખવો. પોતાના શીલની રક્ષા થાય તેમ વસ્ત્રો ધારણ કરવાં. વસ્ત્ર રહિત સ્નાન ન કરવું. નાટક-સિનેમા જેવા રસિક માર્ગનો ત્યાગ કરવો. સ્વૈરિણી (સ્વજ્ઞાતિ પુરુષોમાં આસક્ત તેમજ સ્વચ્છંદપણે વિહરતી), કામિની (સ્વજ્ઞાતિ તથા પરજ્ઞાતિ

પુરુષોમાં આસક્ત) પુંશ્વલી (પોતાના સંબંધીજનોમાં પણ આસક્ત) સ્ત્રીઓનો પ્રસંગ ન રાખવો. પતિ પરદેશ હોય ત્યારે સુંદર વસ્ત્રાભૂષણ ન ધારવા તેમજ પરદેર જવું નહિ. આનંદવિનોદના પ્રસંગનો ત્યાગ કરવો. આ સર્વ નિયમો સ્ત્રીઓના શીલની રક્ષા માટે અતિ મહત્વના છે. વિધવા સ્ત્રીઓના વિશેષ ધર્મ : વિધવા સ્ત્રીઓએ પોતાના ઈષ્ટદેવને વિષે પતિભાવ રાખી ભગવત્ પરાયણ જીવન જીવવું. વડીલોની આજ્ઞામાં રહેવું. વડીલ ન હોય ત્યારે પુત્રની આજ્ઞામાં રહેવું. નજીકનાં કુટુંબીજનો સિવાય અન્યનો પ્રસંગ રાખવો નહિ. અને સ્પર્શ પણ ન કરવો. નાના બાળકના સ્પર્શમાં દોષ નથી. પ્રસંગે વૃદ્ધ સાથે બોલવામાં તથા અડવામાં દોષ નથી. વિદ્યા નિમિત્તે પણ અન્ય પુરુષ સાથે પ્રસંગ ન રાખવો. દેહદમન કરી ભગવાનની પ્રસન્નતા માટે યત્ન કરવો. દેહનિર્વાહનો ખ્યાલ રાખી વધુ સંપત્તિ હોય તો જ ધર્મકાર્યમાં વાપરવી. પોતાના ધર્મની રક્ષા થાય તેવાં જ વસ્ત્રો ધારણ કરવાં, તેવી જ સ્ત્રીઓનો સંગ રાખવો. હોળીની રમત કે જેમાં સ્ત્રી-પુરુષ મર્યાદાનો લોપ થતો હોય તેવી રમતમાં ન જોડાવું. વિધવા અને સુવાસિની સ્ત્રીઓએ રજઃસ્વલા અવસ્થાના ધર્મ શાસ્ત્રાનુસાર અવશ્ય પાળવા.

પ્ર.૪ નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૯)

નોંધ : મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. બંધિયાના વાણિયા અયંબો પામી ગયા. (૨૮/૮૫) : શ્રીહરિએ ભગુજીને બોલાવી ભગવાં વસ્ત્રો અને ચિટ્ટી આપી તરત બંધિયા જવા કહ્યું. ડોસાભાઈને ચિટ્ટીમાં લખ્યા મુજબ ભગવાં વસ્ત્રો ધારણ કરી તરત ગઢડા આવવાનું કહ્યું ડોસાભાઈ ગોળનાં ગાડાં જોખતા હતા. સવારના અગિયાર થયા હતા છતાં દાતણ કરવા પણ નવરા થયા ન હતા. અચાનક ભગુજીને આવેલા જોઈ ગોળ જોખવાનો પડતો મૂકી દંડવત્ કર્યા અને મહારાજની શી આજ્ઞા છે ? તેમ પૂછ્યું, ભગુજીએ કહ્યું ‘આ ભગવાં વસ્ત્ર ધારણ કરી તમને મહારાજે ગઢડે બોલાવ્યા છે.’ ડોસાભાઈએ ભગવાં વસ્ત્રો ધારણ કરી લીધાં અને ઘેર સંદેશો પણ કહેવરાવ્યો નહીં કે દુકાનની પણ કોઈને ભલામણ કર્યા વગર તરત ભગુજી સાથે ચાલી નીકળ્યા ને ગઢડે આવી શ્રીહરિનાં દર્શન કર્યાં. બંધિયાના વાણિયા લગ્ન પતાવી પાછા વળતાં આવ્યા ત્યારે સંતમંડળમાં બેઠેલા ડોસાભાઈને બતાવીને મહારાજે કહ્યું, ‘આમને ઓળખો છો?’ વાણિયા અયંબો પામી ગયા અને કહેવા લાગ્યા, ‘મહારાજ ડોસાભાઈ તમારા ખરેખરા ભક્તરાજ છે. મહાવૈરાગ્યવાન છે. અમે સંસારી જીવ છીએ તેથી ડોસાભાઈને અમારી જેમ સંસારમાં આસક્ત જોતા હતા. ડોસાભાઈને ઓળખવામાં ભૂલ કરી છે.’ એમ કહી શ્રીહરિની માફી માગી.
૨. છપૈયા, અયોધ્યા, ગઢડા, ભગવદીય તીર્થ કહેવાય છે. (૮/૨૩) : જ્યાં ભગવાનના અવતાર થયા હોય. એમણે લીલા કરી હોય, ભક્તોને દર્શન આપ્યાં હોય તે ભગવદીય તીર્થ (ભગવાન સંબંધી) કહેવાય. ભગવાન નિત્ય, દિવ્ય, અપ્રાકૃત, ચિન્મય છે. જેમનાં ચરણ અંકિત થયાં તે ભૂમિ દિવ્ય થઈ જાય છે. એવો પ્રભુ ચરણસ્પર્શનો પ્રભાવ છે. ભગવાન સ્વામિનારાયણની પ્રાકટ્યભૂમિ છપૈયા એવું તીર્થ છે. અયોધ્યામાં પણ ભગવાન સ્વામિનારાયણનું બાળપણ વીત્યું છે. ભગવાન સ્વામિનારાયણનો જન્મ ઉત્તર પ્રદેશમાં થયો પણ ગુજરાત તેમનું કાર્યક્ષેત્ર હોવાથી અહીં પણ તેમનાં સંબંધને પામેલાં અનેક તીર્થો છે. ગઢડા, લક્ષ્મીવાડી, વરતાલ, અમદાવાદ, ડભાણ, જેતલપુર, ધોલેરા, મૂળી, ભુજ, જૂનાગઢ તથા પંચતીર્થનાં સૌરાષ્ટ્ર, ગુજરાત અને કચ્છનાં સ્થળો શ્રીહરિના સંબંધે પરમ પાવનકારી છે.
૩. શ્રીજમહારાજે દરેક ભક્તને બે માપ ઘઉં જ દળવા આપ્યા. (૧૧/૨૮) : જેતલપુરમાં મહાન યજ્ઞ કરવા, અસંખ્ય બ્રાહ્મણોને જમાડવા છે, તેથી સૌ ઘઉં દળીને આપે તે હેતુથી ભગવાન સ્વામિનારાયણ દરેક ઘેર બે માપ ઘઉં આપતા. સૌ ભાવિક ભક્તોએ આ સેવા પ્રેમપૂર્વક ઉઠાવી લીધી. ભગવાન સ્વામિનારાયણને અસંખ્ય જીવોનું કલ્યાણ કરવું હતું, તેથી ઘણા ભક્તોએ બે માપથી વધુ ઘઉં દળવા માગ્યા છતાં આપ્યા નહીં.
૪. મહારાજનો ઢોલિયો તણાવા લાગ્યો. (૨૮/૮૮) : મૂળજી અને કૃષ્ણજીએ ઘરનાં માણસોને ત્યાગી થવાની રજા આપવા કહ્યું પણ કોઈ માન્યું નહીં. એટલે તેમણે પોતાની ઈન્દ્રિયો કાપી નાખી. તેમની સ્ત્રીઓ ઉદાસ થઈને ઘેર ગઈ. આ બન્ને શ્રીહરિ પાસે આવ્યા. શ્રીહરિએ બેયને વિમુખ કર્યા. તેથી પોતાની મેળે ભગવાં પહેરી બાર મહિના સત્સંગમાં રખડ્યા. પછી ગઢડે શ્રીહરિનાં દર્શને આવ્યા. શ્રીહરિએ બેયને કાઢી મૂક્યા. બેય ઘેલા કાંઠે બેસી પરજ રાગનાં કીર્તનો ગાવા માંડ્યા. તે શ્રીહરિએ અક્ષર ઓરડીમાં સાંભળ્યા. તેથી શ્રીહરિએ ભગુજીને કહ્યું : ‘પેલા બે જણા કીર્તન બોલે છે તેથી મારો ઢોલિયો ખેંચાય છે. માટે તેમને દૂર કાઢો.’ ગુંદાળાના માર્ગે હનુમાન ધાર સુધી પાળાઓ તેમને મૂકી આવ્યા. અહીં બેસીને પણ તેઓ કીર્તનો બોલવા લાગ્યા. તે સાંભળી શ્રીહરિએ ફરી કહ્યું : ‘અમારો ઢોલિયો તણાય છે.’ ફરી પાળાઓ તેમને કાઢવા આવ્યા. ત્યારે તેમણે કહ્યું : ‘મહારાજ જેમ આજ્ઞા કરશે તેમ કરીશું. બાકી તમારા જેવા સો-સો આવશે ત્યાં સુધી અમે કચ્છી છીએ તે નહીં ઊઠીએ. જાઓ, મહારાજને પૂછો કે શી આજ્ઞા છે ?’ શ્રીહરિએ તેમને પાસે બોલાવ્યા. શ્રીહરિને તો તેમની પરીક્ષા જ કરવી હતી. તેઓને દીક્ષા આપી. મૂળજીનું નામ ઘનશ્યામાનંદ સ્વામી અને કૃષ્ણજીનું નામ સર્વજ્ઞાનંદ સ્વામી પાડ્યું.

પ્ર.૫ ‘નંદ રાજાએ આખી પૃથ્વીનું’ (૨૭/૧/૭૮-૮૦) - સ્વામીની વાત પૂરી કરી તેનું નિરૂપણ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ :- સ્વામીની વાત પૂરી લખી હોય તો - ૧ ગુણ, નિરૂપણના - ૪ ગુણ.

“સ્વામિનારાયણ હરે સ્વામીએ વાત કરી : નંદ રાજાએ આખી પૃથ્વીનું ધન ભેગું કર્યું ને પછી છેલ્લી વારે એમાંથી મોત થયું. ને ચિત્રકેતુ રાજાએ કરોડ સ્ત્રીયું ભેળી કરી ને છેલ્લી વારે તેમાંથી દુઃખ થયું ત્યારે મૂકી. તે માર્ગ જ એવો છે.”

આ જગતમાં સ્ત્રી અને ધન બેમાં સૌને સુખ જણાય છે. પણ અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અહીં બે દૃષ્ટાંત આપી આ જગતનાં સર્વ સુખ નાશવંત છે અને તેમાંથી અંતે દુઃખ જ આવે છે તે સમજાવે છે. નંદ રાજાએ આખી પૃથ્વીનું ધન ભેગું કરવા વિચાર કર્યો. પછી થયું કે ધન ભેગું કર્યા પછી રાખવું ક્યાં ? તેથી વારાહ ભગવાનને પ્રસન્ન કરી તેમની પાસેથી એક હાડકું મેળવ્યું. તેના પ્રતાપે દરિયામાં માર્ગ થઈ જાય અને દ્રવ્ય બધું જ ત્યાં મૂકી આવે. પોતે રાજા તેથી પ્રજા પાસેથી બધું ધન મેળવી લીધું. રાજાએ ખાતરી કરવા એક દોકડે ઊંટ વેચવા કાઢ્યું. ત્યારે મુસલમાન બાઈના દીકરાએ હઠ પકડી : ‘મને ઊંટ અપાવ.’ તેની માએ ઘણી ના કહી છતાં ન માન્યો. તેથી બાઈએ ઘોર ખોદાવી તેમાંથી દોકડો કાઢી તેને ઊંટ અપાવ્યું. રાજાને ખબર પડી, તેથી બધી જ ઘોર ખોદાવી ધન લઈ લીધું. નારદજીને આ લોભ ગમ્યો નહીં. તેમણે આવીને નંદ રાજાનાં રાણીને કહ્યું : ‘રાજાને જેવું તેમની આગલી રાણી પર હેત છે, એવું તમારા પર નથી.’ ત્યારે રાણીએ કહ્યું : ‘ના, મારા પર તો અપાર હેત છે.’ નારદજીએ ઠાવકાઈથી કહ્યું : ‘જો એવું હોય તો આગલી રાણીનું હાડકું શા માટે સાચવીને રાખી મૂકે ?’ નારદજીના આ શબ્દથી રાણીના અંતરમાં કાંઈક જિજ્ઞાસા જાગી. તેણે પૂછ્યું : ‘ક્યાં હાડકું છે ?’ ‘તેમની પાસે જ રાખે છે ! આજે આવે ત્યારે જો જો,’ નારદજીએ કહ્યું. રાણીને ગળે વાત ઊતરી ગઈ. સાંજે જ્યારે નંદ રાજા આવ્યા, ત્યારે રાણીએ જમવા બેસાર્યા. પછી જઈને અંગરખામાં જોયું તો તેમાં હાડકું જે વારાહ ભગવાને આપેલું તે હતું. તેથી તેને ખાતરી થઈ કે જરૂર આ જ આગલી રાણીનું હાડકું. રાણીએ તે લઈને સળગતા ચૂલામાં નાખી દીધું. બળી રહ્યા પછી નંદ રાજાને વાત કરી કે ‘તમને આગલી રાણી પર હેત તેવું મારા પર નથી.’ રાજાએ કહ્યું : ‘ના, એવું નથી. ઘણું હેત છે. જૂનાને સંભારીને શું કરવાનું.’ રાણીએ ચોખવટ કરતાં કહ્યું : ‘તો પછી હાડકું શું કામ સંઘરી રાખ્યું છે ? મેં જોયું ને આજ તો ચૂલામાં જ નાખી દીધું.’ આ સાંભળી રાજાને આશ્ચર્ય થયું. વિચાર કર્યો, તાગ મળ્યો. ઊઠીને જોયું તો એ જ વારાહ ભગવાને આપેલું હાડકું ચૂલામાં ગયું. તે જાણી અત્યંત દુઃખી થયા. આખા રાજ્યનું દ્રવ્ય ભેગું કર્યું પણ પોતાનેય કામ ન લાગ્યું તેમજ તેમના એક હજાર પુત્રો હતા તેમનેય કામ ન આવ્યું. વધારામાં માનસિક આઘાત અને દુઃખ બંને આવ્યાં.

ચિત્રકેતુ રાજાને કરોડ સ્ત્રીઓ હતી તેમાંથી દુઃખ થયું. તે શૂરસેન દેશના ચક્રવર્તી રાજા હતા. તેને કરોડ સ્ત્રીઓ હતી પણ એક પણ પુત્ર નહીં. એક વાર અંગિરા ઋષિ તેમના ઘરે આવ્યા. સ્વાગત કર્યું. અંગિરા ઋષિ ચિત્રકેતુના આદરભાવથી પ્રસન્ન થયા. યજ્ઞ કરી તેનો શેષ પ્રસાદ તેની સદ્ગુણી રાણી કૃતદ્યુતિને આપ્યો. તેથી કૃતદ્યુતિ થકી ચિત્રકેતુને પુત્રપ્રાપ્તિ થઈ. ચિત્રકેતુ અને કૃતદ્યુતિ આ બાળકની બહુ સંભાવના કરતાં. આથી, બીજી રાણીઓ કૃતદ્યુતિ અને બાળક સાથે દ્વેષ કરવા લાગી. એક વાર જ્યારે કૃતદ્યુતિ હાજર નહોતી, ત્યારે બીજી રાણીઓએ બાળકને ઝેર પાઈ દીધું. બાળકનું મૃત્યુ થયું. માતા-પિતા અત્યંત દુઃખી થયાં. આમ, ચિત્રકેતુ રાજાને જે રાણીઓ સાથે હેત હતું તે સ્ત્રીઓ જ દુઃખરૂપ થઈ. પછી જ્યારે તેનો ત્યાગ કર્યો ત્યારે શાંતિ થઈ. અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી આ દૃષ્ટાંત આપી સમજાવે છે કે જે કાંઈ સુખમય જણાય છે તે અંતે દુઃખરૂપ થાય છે. એક ભગવાન જ સુખના સિંધુ છે, જેમાં દુઃખનો લેશ નથી. માટે ભગવાનમાં અને સંતમાં જોડાવું પણ માયિક સુખમાં ક્યાંય લોભાવું નહીં.

પ્ર.૬ નીચે આપેલ વિષય માટે સૂચના મુજબ છ સાચા ક્રમ નંબર તથા તે સાચા ક્રમ નંબરને યથાર્થ ઘટનાક્રમ પ્રમાણે ગોઠવો. (કુલ ગુણ : ૬)

❧ નોંધ : (૧) ફક્ત સાચા નંબરો : જવાબમાં આપેલ અંક કોઈપણ ક્રમમાં લખેલ હોય પણ તમામ અંક સાચા હોય તો જ સંપૂર્ણ ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ : ઘટનાક્રમ ઉકેલપત્ર પ્રમાણે હોય તો જ સંપૂર્ણ સાચું ગણી ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો.

વિષય : જીવા ખાયર (૭/૨૦-૨૧)

(૧) ફક્ત સાચા નંબરો :

૨	૪	૬	૭	૧૦	૧૨
---	---	---	---	----	----

(૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ :

૨	૧૦	૬	૭	૪	૧૨
---	----	---	---	---	----

સૂચના : (૧) ફક્ત સાચા નંબરોમાં તમામ છ નંબરો સાચા હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ પણ સંપૂર્ણ સાચો હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

પ્ર.૭ નીચે આપેલાં જનમંગલનામાવલિ / કીર્તન / અષ્ટક / શ્લોક વગેરે માંગ્યા મુજબ પૂર્ણ કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ :- કીર્તન અડધું સાચું હોય તો એક (૧) ગુણ આપવો.

૧. જનમંગલ નામાવલિ: ઔ યોગકલાપ્રવૃત્તયે નમઃ, ઔ અતિધૈર્યવતે નમઃ, ઔ જ્ઞાનિને નમઃ,
ઔ પરમહંસાય નમઃ, ઔ તીર્થકૃતે નમઃ, (૧૫/૪૫)
સહજાનંદ નામાવલિ: ઔ શ્રી ભગવતે નમઃ, ઔ શ્રી પુરુષોત્તમાય નમઃ, ઔ શ્રી અક્ષરધામવાસાય નમઃ,
ઔ શ્રી દિવ્ય-સુંદરવિગ્રહાય નમઃ, ઔ શ્રી સાકારાય નમઃ, ઔ શ્રી દ્વિભુજાય નમઃ
૨. કેદી દેશો મા સંસારી સુખ, દેશો મા પ્રભુ વાસ વિમુખ;
દેશો મા પ્રભુ જક્ત મોટાઈ, મદ મત્સર ઈર્ષા કાંઈ.
દેશો મા દેહ સુખ સંયોગ, દેશો મા હરિજનનો વિયોગ;
દેશો મા હરિજનનો અભાવ, દેશો મા અહંકારી સ્વભાવ. (૨૬/૭૮)
૩. શ્વાસેન સાકમનુલોમવિલોમવૃત્ત્યા સ્વાન્તર્બહિશ્ચભગવત્યુરુધા નિજસ્ય।
પુરે ગતાગતજલામ્બુધિનોપમેયં ત્વાં ભક્તિધર્મતનયં શરણં પ્રપદ્યે ॥ (૯/૩/૨૪)
૪. જે સુખ-દુઃખને સમાન સમજે છે; માટી, પથ્થર તથા સોનું જેને સમાન છે; તથા પ્રિય-અપ્રિયમાં, નિંદા અને સ્તુતિમાં, માન અને અપમાનમાં તથા શત્રુપક્ષ અને મિત્રપક્ષમાં જેને સમભાવ વર્તે છે; બધાં કર્મોમાં કર્તાપણાના અભિમાનથી જે રહિત છે; તે મનુષ્ય ત્રણ ગુણથી પર થયેલા ગુણાતીત કહેવાય છે. (૩૨/૧/૮૧)

(વિભાગ - ૨ : ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, ચૌદમી આવૃત્તિ, જૂન - ૨૦૧૭)

પ્ર.૮ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૯)

❧ નોંધ : કોણ કહે છે - ૧ ગુણ, કોને કહે છે - ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે - ૧ ગુણ.

૧. “સગુણ ચરિત્ર નાનાવિધિ, સુની મુનિ મન ભ્રમ હોય. (૨૨/૪૨)
⇒ મહારાજ - સ્વામીને
⇒ જૂનાગઢ જતાં પહેલાં સ્વામી મહારાજની રજા લેવા આવ્યા ત્યારે મહારાજ આ સાખી બોલે છે.
૨. “આ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી જમે છે તેમ સૌ જમતાં શીખો.” (૧૧/૨૭)
⇒ મહારાજ - અઢાર સદ્ગુરુઓને
⇒ અઢાર સદ્ગુરુઓને દરબારમાં જમવા તેડાવી તેમને ગોવાળ મંડળીની જેમ બેસાડી જાતે પીરસવા લાગ્યા ત્યારે.
૩. “મહારાજ દરબારગઢમાં વાતો કરવા ગયા છે.” (૭/૨૧)
⇒ સ્વામી - મુક્તાનંદ સ્વામીને
⇒ મહારાજ દરબારગઢમાં વાતો કરવા ગયા હતા. તે સમયે વરસતાં વરસાદમાં ભીંજાતાં મહારાજના દર્શન કરવા ઊભેલા સ્વામીને મુક્તાનંદ સ્વામી પૂછે છે ત્યારે.

પ્ર.૯ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ :- અડધા સાચા જવાબના ગુણ આપવા નહીં.

૧. બળદ કૃષ્ણાર્પણ કરવાની ના પાડતા સ્વામીને પટેલે શું કહ્યું ? (૪૪/૭૨)
૪. તમારી ગાડીએ જોડેલા બળદ ઉપર અમારે ધૂંસરી ન મૂકાય.
૨. મૂળજી ભક્તે ગઢડા આવી શ્રીજીમહારાજ પાસે શું યાચના કરી ? (૫/૧૪)
૪. દીક્ષા ગ્રહણ કરી, સેવામાં રહેવાની યાચના કરી.
૩. સ્વામી ઘેલા નદીમાં કોની સાથે નાહવા ગયા હતા ? (૧૫/૩૧)
૪. સ્વામી ઘેલા નદીમાં કૃપાનંદ સ્વામી સાથે નાહવા ગયા હતા.
૪. મહારાજ પાસેથી કોણ ગોદડીઓ લઈ ગયા નહિ ? (૨૧/૪૦)
૪. જે સાજા હતા છતાં પોતાની ગોદડીઓ સ્વામીને ધોવા આપી હતી તે શરમાઈને આવી ન શક્યા.
૫. નીલકંઠવર્ણીએ મૂળજી ભક્તને જોઈ ભક્તસમાજને સંબોધીને શું કહ્યું ? (૩/૭)
૪. ‘આ મૂળજી ભક્તને અમારા સાથે અખંડ એકત્વભાવ છે અને ભવિષ્યમાં તે અમારો મહિમા વિસ્તારશે.’

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (નવેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૯)

❧ નોંધ : મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. ઉગા ખુમાણને સંતોએ આશીર્વાદ આપ્યા. (૧૩/૩૦-૩૧) : કૃપાનંદ સ્વામી સાથે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને સંતો વિચરણ કરતા કરતા જૂના સાવર ગામે આવી પહોંચ્યા. આ ગામનો ઘણી ઉગો ખુમાણ ભેખના શબ્દોથી ભરમાઈને સત્સંગનો ખૂબ દ્વેષ કરતો હતો. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને સંતો ગામમાં ઝોળી માગવા નીકળ્યા. ઉગા ખુમાણને કોઈએ જણાવ્યું કે સ્વામિનારાયણના મુંડિયા આવ્યા છે. તેણે તરત જ પોતાના માણસો દ્વારા સંતોને ગામ બહાર કઢાવ્યા. દરબારે પોતાના નોકરો તેમજ છોકરાઓ પાસે સંતો પર ધૂળ, કાંકરા, છાણ વગેરે નંખાવ્યું. માર પણ મરાવ્યો. છતાં સંતો કંઈ પણ બોલ્યા નહીં તેમજ ખરાબ વિચાર પણ કર્યો નહીં. ગામ બહાર નદીકાંઠે આવીને બેઠા. ત્યાં ગામના માણસો દ્વારા થતી વાત સાંભળી, ‘કે દરબાર કેવો નિર્દય છે. સાધુઓનું અપમાન કરે છે તેથી તેને ભગવાન દીકરો ક્યાંથી આપે?’ આ સાંભળી સ્વામીને વિચાર આવ્યો કે, ‘દરબારનો દ્વેષ અણસમજણનો છે તેથી આપણે એવો સંકલ્પ કરીએ કે તેને ઘરે દીકરો થાય, તે સત્સંગી થાય અને આપણને ઉતારો આપે.’ બધાએ આ વિચાર ઉપાડી લીધો અને સૌએ ભેગા મળી શુભ સંકલ્પ કર્યો.
૨. નાગર ભક્તે ટાકું થયેલું ભોજન મૂંગે મોંઢે જમી લીધું. (૩૮/૬૫) : જૂનાગઢના એક નાગર ભક્તને રસાસ્વાદ બહુ હતો. તેથી ઘરમાં ઘણો ક્લેશ કરતા. ઘરના માણસોએ કંટાળીને સ્વામીને ફરિયાદ કરી. તેઓ મંદિરે આવે પરંતુ સભામાં બેસતા નહીં. એક દિવસ સ્વામીએ તેમને સભામાં બેસાડ્યા. સ્વામીની દૃષ્ટિથી જ તેના અંતરનાં કમાડ ખૂલી ગયાં ને સ્વામીની વાતોથી વિષયનાં શૈલ્ય નીકળવાં લાગ્યાં. ‘વાસુદેવ હરે’ થતા સ્વામી ભંડારમાં જમવા પધાર્યા. નાગર હરિભક્ત પણ તેમની પાછળ ભંડારમાં ગયા અને વિચારવા લાગ્યા કે આવા મોટા મંદિરના મહંત મેવા મીઠાઈઓ જમતા હશે. તેથી સ્વામીની પાછળ ભંડારમાં ગયા. ભંડારી સાધુએ સ્વામીના પત્તરમાં ભૂકા જેવું પીરસ્યું. તે જોઈને તેને થયું કે ‘ચૂરમું હશે અને હવે ઘી અને ખાંડ આવશે.’ પછી દૂધ જેવું પ્રવાહી જોતાં તેને થયું દૂધપાક હશે ! સ્વામી સંકલ્પ જાણી ગયા તેથી પત્તરમાં પાણી અને થોડું જીરું-મીઠું નાંખ્યું. એ જોઈ તેનો ભ્રમ ભાંગી ગયો. સ્વામીએ કહ્યું, ‘અમે તો રોટલાનો ખૂરમો અને છાશ જમીએ છીએ.’ એ જોઈ તેને સ્વામીનો બહુ ગુણ આવ્યો ને વિચારમાં ને વિચારમાં ઘરે પહોંચી ચૂપચાપ જમી લીધું, એ દિવસથી તેને અંતઃદૃષ્ટિ થઈ ને તેનો રસાસ્વાદ નીકળી ગયો.
૩. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી સુરતમાં રોજ ઝોળી માંગવા જતા. (૮/૨૨-૨૩) : સુરત શહેરમાં સૌ સંતો વારાફરતી ઝોળી માંગવા માટે જતા. મુક્તાનંદ સ્વામીની આજ્ઞાથી સ્વામીને રોજ જવું પડતું. કારણ જ્યારે શહેરમાં ઝોળી માગવા જાય ત્યારે બીજા સંતોની દૃષ્ટિ અજાણતાં જ સ્ત્રીઓ ઉપર પડી જતી. તેથી તે સંતોને અચૂક ઉપવાસ કરવો પડતો. પરંતુ મહારાજની મૂર્તિમાં અખંડ જેની વૃત્તિ છે, તેવા સ્વામી તો તે નિયમોનું સખત પાલન સહજભાવે કરી શકતા. તેથી તેમની સાથેના સંતો રોજ બદલાતા, પણ સ્વામી તો નિશ્ચલભાવે રોજ ઝોળી માગવાની સેવામાં જતાં.
૪. બહિર્ભૂમિ જતાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામી મૂર્છાવશ થઈ ગયા. (૨૬/૪૭) : મહારાજે ગોપાળાનંદ સ્વામીને ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને રઘુવીરજીનું વિશેષ ધ્યાન રાખવાનું કહ્યું. સ્વામીને ભલામણ કરતાં કહ્યું : ‘અમારે હવે આ લોકમાં રહેવું નથી. પરંતુ તમે અમારા સ્વરૂપનો પૂર્ણ મહિમા ફેલાવજો અને સૌ સત્સંગીઓને અલૌકિક આનંદ કરાવજો.’ સંવત ૧૮૮૬ની જેઠ સુદ દશમની સવારે મહારાજ સ્વધામ પધાર્યા. લક્ષ્મીવાડીમાં મહારાજના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. ત્યાં બહિર્ભૂમિ જતા લીલી ધોને જોઈ સ્વામીને થયું, ‘આ ધોનું જીવન જળ છે તે કેવી લીલીપલ્લવ છે. આપણું જીવન મહારાજ હતા તે ગયા !’ એ વિચારમાં જ સ્વામી ત્યાં મૂર્છાવશ થઈ પડી ગયા. ત્યારે મહારાજ દિવ્ય સ્વરૂપે પ્રગટ થયા અને કહ્યું કે ‘સ્વામી ! શું હું ગયો છું ? હું તો તમારામાં અખંડ રહ્યો છું.’ એમ કહી મહારાજ અદૃશ્ય થઈ ગયા. સ્વામી મહારાજના દર્શનથી અંતરમાં પુલકિત થઈ, મહારાજની આજ્ઞા પ્રમાણે એકાંતિક ધર્મના પ્રવર્તન માટે તે ઘડીથી કાર્યરત થયા.

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ બે વિષે મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. અસીમ શ્રદ્ધા (૨૦/૩૭-૩૮) : શ્રીજીમહારાજ સંતો હરિભક્તોના સંઘ સાથે ગઢડાથી વરતાલ જતાં, બરવાળા આવ્યા. અહીંના હરિભક્તોએ મહારાજ અને સંત-હરિભક્તોને પાકના લાડુ ધર્યા. સ્વામીને પણ ભાગમાં એક લાડુ મળ્યો. તેમને તો તેની સ્પૃહા ન હતી. ખેવના ન હતી. મહારાજની મૂર્તિમાં જ રસબસ રહેનાર સ્વામીને મહારાજનાં દર્શનની તાલાવેલી પળે પળે હતી. મહારાજની મૂર્તિના રસ આગળ તેમને જગતના તમામ રસ ફીકા લાગતા. મહારાજનાં દર્શન કરવાં હોય તો મહારાજની ઘોડી સાથે દોડવું પડે. વળી સાધુના નિયમ પ્રમાણે એકલા પણ જવાય નહીં. સાધુની જોડ તો જોઈએ જ અને તેને પણ દોડવાની શ્રદ્ધા જોઈએ. આથી સ્વામીએ એક સાધુને વિનંતી કરી કે મારે મહારાજનાં દર્શન કરવા તેમની

ઘોડી સાથે દોડવું છે. જો તમે મારી સાથે દોડો તો મારા ભાગનો પાકનો લાડુ તમને આપું. લાડુના લોભે તે સાધુ દોડવા તૈયાર થયા. મહારાજની મૂર્તિનાં દર્શન કરતી વખતે સ્વામી કેટલીક વખત આડા રસ્તે ખેતરોમાં, કાંટાઓમાં, કાંકરામાં દેહની દરકાર કર્યા વિના દોડતા જાય અને મહારાજનાં દર્શન કરતા જાય. મહારાજ પણ સ્વામીની સામે જોઈને મરક મરક હસતા જાય. આમ, બીજું ગામ આવ્યું ત્યાં સુધી સ્વામી મહારાજનાં દર્શન માટે દોડ્યા.

૨. ગુણાતીત વાતું (૨૮/૫૧-૫૨) : ગોપાળાનંદ સ્વામી કહેતા : ‘અહો ! સ્વામી તો સાક્ષાત્ અક્ષરબ્રહ્મનો અવતાર એટલે તેમને વેદની તંતી આડી આવે જ નહિ.’ જે દિવસે સ્વામી ધર્મામૃત, નિષ્કામ શુદ્ધિ વગેરે ગ્રંથોનાં પ્રમાણ લઈ ત્યાગ, વૈરાગ્ય અને ધર્મનિયમની આકરી વાતો કરતા ત્યારે કેટલાક સાધુઓને ત્યાગની ખુમારી ચડી જતી અને ખટરસનો ત્યાગ કરી દેતા. નિત્યાનંદ સ્વામી કહેતાં, ‘ગુણાતીતાનંદ સ્વામી વાતોએ કરીને પંચવિષયનાં મૂળ કાપે છે.’ નિત્યાનંદ સ્વામી કહેતાં : ‘તમે તો જોગી છો માટે તમારી વાતો તો સૌને સદે જ.’ સ્વામીએ ડોશીના બળદની વાત કરતાં કહ્યું : ‘મારો ખીલો લજવીશ નહીં. આપણે આજ્ઞા-ઉપાસનામાં ગુડિયું વાળીએ તો મહારાજનો ખીલો લાજે.’ - સ્વામી આવી ગુણાતીત વાતું કરતા.

નોંધ :- વિસ્તૃતીકરણ વિદ્યાર્થીના જવાબ અનુસાર

૩. પ્રૌઢ પ્રતાપ : સ્વામીએ રઘુવીરજી મહારાજને આપેલો કોલ (૩૨/૫૮-૫૯) : સમૈયા પછી સ્વામી જૂનાગઢ જવા નીકળતા હતા. ત્યારે રઘુવીરજી મહારાજે સ્વામીને પોતાના સિગરામમાં બેસવા બોલાવ્યા. સ્વામી તેમને રાજી કરવા બેઠા. પછી તેમણે પોતાની પાસેના ડબામાંથી એક પેંડો સ્વામીને આપ્યો. તે હાથમાં રાખીને સ્વામી બોલ્યા : ‘પાંચસો પરમહંસો ગળું ઝાલીને ઊભા છે અને કહે છે કે ખાઈશ નહીં, ઝેર છે.’ ત્યારે મહારાજે કહ્યું : ‘સ્વામી ! આપ આમ વર્તો છો તો અમારું શું થશે ? અમારી ગ્રંથીઓ તો હજુ ગળી નથી.’ એટલે સ્વામીએ કહ્યું : ‘ભગવત્પ્રસાદજી મહારાજને ગાદી સોંપી, તીર્થવાસી થઈને જૂનાગઢ આવો તો હું તમારી ગ્રંથીઓ ગાળી નાખું અને જો ગ્રંથીઓ ગાળીને તમને ગુણાતીત ન કરું તો હું ગુણાતીત નહીં.’ એમ કહી સ્વામીએ કોલ આપ્યો. તે સાંભળી રઘુવીરજી મહારાજે કહ્યું : ‘ભલે સ્વામી ! જો હું તીર્થવાસી થઈને જૂનાગઢ ન આવું તો હું રઘુવીરજી નહીં.’

પ્ર.૧૨ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈ પણ એક પ્રસંગ ટૂંકમાં વર્ણવી ભાવાર્થ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૪)

નોંધ : (૧) આ જ ભાવાર્થ હોવો જરૂરી નથી. પરીક્ષકે વિષયને અનુરૂપ ભાવાર્થ છે કે નહીં તે જાતે નક્કી કરીને તેના ગુણ આપવાના છે. પ્રસંગ વર્ણનનાં ૩ ગુણ અને ભાવાર્થનો ૧ ગુણ. (૨) ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. મૂર્તિમાં રસબસ (૧૮/૩૬-૩૭) (૧) : ગઢડામાં મહારાજ વાસુદેવ નારાયણના ઓરડામાં નિયમની એકાદશીનાં પારણાંની ખીચડી અને દહીં જમતા હતા. દર્શનમાં બેઠેલા દરેક સંતને પ્રસાદી મેળવવાનો સંકલ્પ થયો. એકલા ગુણાતીતાનંદ સ્વામી જ સંકલ્પરહિત મહારાજના દર્શન કરતા હતા. અંતર્યામી મહારાજે પ્રસાદીના લોભી નહીં, પણ મૂર્તિના લોભી એવા સ્વામીને થાળની પ્રસાદી આપી રાજીપો બતાવ્યો. (૨) અક્ષર ઓરડીમાં મોટેરા સદ્ગુરુઓની હાજરીમાં ગીતા ઉપર રામાનુજ ભાષ્યની કથા થતી હતી. એક વાર મહારાજ પુરાણીને ભેટ્યા. આથી બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ રમૂજમાં મહારાજને કહ્યું : ‘તમે આવો પક્ષપાત કરો તે ન ચાલે, કથામાં બેઠેલા સર્વેને ભેટવું જોઈએ.’ મહારાજ ભેટવાના છે - તે જાણી બીજે દિવસે ભારે ભીડ થઈ. મહારાજે નિત્યાનંદ સ્વામીને કહ્યું કે, ‘સૌ કથામાં આવ્યા છે પણ પૂછો તો ખરા કે કથામાં કેટલા સમજે છે ?’ કથા સમાપ્તિ પછી નિત્યાનંદ સ્વામીએ દરેકને પૂછ્યું. જેઓ સમજતા ન હતા, તેમને બીજે દિવસે આવવાની ના પાડી. સ્વામીને પૂછ્યું, તો તેમણે કહ્યું : ‘અહો શી કથા ! ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ.’ એટલે સ્વામીને આવવાની પરવાનગી મળી. પછી મુક્તાનંદ સ્વામીએ ફરીથી સ્વામીને પૂછ્યું કે ‘તમે ખરેખર સમજો છો ?’ ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું : ‘મારે તો મહારાજનાં દર્શનનો મોહ છે.’ દર્શનનો આવો મહિમા જોઈને મુક્તાનંદ સ્વામી રાજી થયા.

ભાવાર્થ : ભગવાન અને ભગવાનના ધારક સંતના દર્શન અન્ય કોઈ લોભથી કરવા ન જોઈએ.

૨. બાળચરિત્રો : ઘડપણમાં કોઈ ભગવાન ભજતા નથી (૨/૪-૫) : નાની અવસ્થા હોવા છતાં મૂળજી ધીરગંભીર રહેતા. આ લોકના પદાર્થમાં સહેજે અરુચિ રહેતી. હંમેશાં ભગવદ્ભજન-સ્મરણમાં મગ્ન રહેતા. અનેક પ્રસંગોએ શ્રીજીની વાતો અને તેમના આગમનની આગાહી કરતા. પોતાના ઈષ્ટદેવ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સહજાનંદ સ્વામી સાથેના અખંડ એકત્વભાવથી સદા બ્રહ્માનંદમાં મસ્ત રહેતા. અનેકને આ બાળભક્તમાં પરમાત્માનાં સાક્ષાત્ દર્શન થતાં. એક વખત ભજનમાં લીન થયેલા મૂળજીને જોઈને પિતાએ કહ્યું : ‘મૂળજી ! આવું ભજન તો ઘરડા થઈએ ત્યારે કરીએ. અત્યારે તો

રમો, જમો ને આનંદ કરો.’ પિતાની શિખામણ સાંભળી મૂળજી બહાર જતા રહ્યા. ભોળાનાથને સંતોષ થયો. થોડી વારે પાછા આવી પિતાને કહ્યું : ‘આપ ઘડપણમાં પ્રભુ ભજવાનું કહો છો પણ હું હમણાં જ ગામમાં ફરી આવ્યો અને જોયું તો ઘરડેરા તો બધાંય ચોરે બેસીને ગામ-ગપાટાં મારે છે, કોઈ ભગવાનને સંભારતા નથી. વૃદ્ધપણના વાયદે રહીએ તો જુવાનીની કમાણી પણ જાય. આ દેહનો શો નિર્ધાર છે ?’ મૂળજીની આવી સમજણયુક્ત વાણીથી ભોળાનાથની આંખ ઊઘડી ગઈ. તેમને આનંદ થયો ને મૂળજી ભક્તને પ્રભુભજનમાં અંતરાય કરવાનું મૂકી દીધું. ભાવાર્થ : હંમેશા વડીલોની વાતને માન આપવું. યોગ્ય સમય આવે અથવા વાતના મૂળમાં જઈને સાચી વાતનો તાગ મેળવી યોગ્ય રીતે વડીલો આગળ તેની રજૂઆત કરવાથી તેઓને આનંદ થાય છે અને આપણી વાત સહેલાઈથી માની જાય છે.

પ્ર.૧૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો.
(કુલ ગુણ : ૮)

❏ નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

(૧) ૨, ૩ (૨૭/૪૮) (૨) ૧, ૨, ૩ (૮/૨૪) (૩) ૨, ૩, ૪ (૪૮/૮૦) (૪) ૧, ૪ (૪૨/૬૮)

પ્ર.૧૪ નીચેના મથાળાના સંદર્ભમાં દર્શાવેલ વાક્યમાંથી ખોટા શબ્દોને સુધારીને સાચુ વાક્ય લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

❏ નોંધ :- સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. બજારનાં કાંટા : એક વખતે સ્વામી દામોદરકુંડે પધાર્યા હતા. એવામાં વરતાલના ગોરધનભાઈ, ગઢડાના જીવા ખાયર, ગોંડલના અભયસિંહ દરબાર વગેરે હરિભક્તો સ્વામીનાં દર્શને આવ્યા. (૩૬/૬૩)
- જ. બજારનાં કાંટા : એક વખત સ્વામી વાડીએ પધાર્યા હતા. એવામાં વસોના વાઘજીભાઈ, સારંગપુરના જેઠા ખાયર, લોધિકાના અભયસિંહ દરબાર વગેરે હરિભક્તો સ્વામીનાં દર્શને આવ્યા. (૩૬/૬૩)
૨. સત્સંગમાં અક્ષરબ્રહ્મનું પ્રવર્તન : એ તો સર્વસ્વ છે, સર્વદક્ષ છે અને ધન્વંતર વૈદ્ય જેવા છે. ત્યારપછી નિત્યાનંદ સ્વામી હરિજયંતીનો સમયો કરવા ગઢડા પધાર્યા. (૩૦/૫૩)
- જ. સત્સંગમાં અક્ષરબ્રહ્મનું પ્રવર્તન : ‘એ તો સર્વજ્ઞ છે, સર્વદક્ષ છે અને ધન્વંતર વૈદ્ય જેવા છે.’ ત્યારપછી ગોપાળાનંદ સ્વામી જન્માષ્ટમીનો સમયો કરવા જુનાગઢ પધાર્યા. (૩૦/૫૩)
૩. અમારું અક્ષરધામ બક્ષિસ : ત્યારબાદ સભામાં સ્વામીએ સૌ રાજા-સૈનિકોને આજ્ઞા કરી કે વર્ષોવર્ષ બે માસ મહારાજનો સમાગમ કરવા જે આવશે, તેની લાખ જન્મની કસર હું એક જન્મમાં ટાળી નાખીશ. (૨૫/૪૫)
- જ. અમારું અક્ષરધામ બક્ષિસ : ત્યારબાદ સભામાં મહારાજે સૌ સંત-હરિભક્તોને આજ્ઞા કરી કે વર્ષોવર્ષ એકમાસ સ્વામીનો સમાગમ કરવા જે આવશે, તેની કરોડ જન્મની કસર હું એક જન્મમાં ટાળી નાખીશ. (૨૫/૪૫)
૪. વિરક્તિ : ત્યારપછી ધર્મજનાં કુશળકુંવરબાના આગ્રહથી મહારાજ, ગોપાળાનંદ સ્વામી વગેરે સંત-પાર્શ્વદોના સંઘ સાથે વડોદરાથી ધર્મજ જઈ રહ્યા હતા. (૧૭/૩૩)
- જ. વિરક્તિ : ત્યારપછી ધરમપુરનાં કુશળકુંવરબાના આગ્રહથી મહારાજ, મુક્તાનંદ સ્વામી વગેરે સંત-હરિભક્તોના સંઘ સાથે વરતાલથી ધરમપુર જઈ રહ્યા હતા. (૧૭/૩૩)
૫. માન અપમાનમેં એકતા : સંવત ૧૮૨૨ની સાલમાં ફાગણી પૂનમના સમયે ઉપર સ્વામી ગઢડા પધાર્યા. ‘સ્વામી અક્ષરમુક્તનો અવતાર છે’ એ વાતનો પ્રચાર સ્વામીની ઈચ્છાથી સત્સંગમાં જાગ્રા સ્વામીએ શરૂ કર્યો હતો. (૪૮/૭૮)
- જ. માન અપમાનમેં એકતા : સંવત ૧૮૨૨ની સાલમાં ચૈત્રી પૂનમના સમયે ઉપર સ્વામી વરતાલ પધાર્યા. ‘સ્વામી અક્ષરબ્રહ્મનો અવતાર છે’ એ વાતનો પ્રચાર સ્વામીની ઈચ્છાથી સત્સંગમાં પ્રાગજી ભક્તે શરૂ કર્યો હતો. (૪૮/૭૮)
૬. દારિદ્ર્ય ટાળ્યું : આથી, મુસાભાઈને હિંમત આવી ગઈ, પણ મુંબઈ જવાનું ભાડું જ તેની પાસે નહોતું. સ્વામીએ તેને અંતર્યામીપણે જણાવ્યું કે ‘તારી બહેને ચૂલા નીચે કુલડીમાં બસો બે રૂપિયા દાટી રાખ્યા છે તે માગજે.’ (૪૦/૬૭)
- જ. દારિદ્ર્ય ટાળ્યું : આથી, માવાભાઈને હિંમત આવી ગઈ, પણ કરાંચી જવાનું ભાડું જ તેની પાસે નહોતું. સ્વામીએ તેને અંતર્યામીપણે જણાવ્યું કે ‘તારી ડોશીએ ઘંટી નીચે કુલડીમાં એકસો એક રૂપિયા દાટી રાખ્યા છે તે માગજે.’

❏ સમાપ્ત ❏